

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/92/30-35>**Nurlana Qənbərova**

Bakı Slavyan Universiteti

doktorant

nurlana.guliyeva1986@gmail.com

MÜASİR İNGİLİS DİLİNDƏ CAVAB AKTINDA İŞLƏNƏN NİTQ FEİLLƏRİNİN SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Külasə

Məqalə cavab aktında işlənən nitq feillərinin semantik xüsusiyyətlərinə həsr olunur. Nitq feilləri dildə sayca azlıq təşkil etsələr də onların tədqiq edilməsinin əhəmiyyəti böyükdür. Çünki cavab prosesində işlənən nitq feillərindən dialoqlarda geniş istifadə olunur. Məqalədə cavab prosesində işlənən nitq feillərinin struktur-semantik xüsusiyyətlərinə nəzər yetirilir, onların mənə rəngarəngliyi, müəyyən bir kontekstdə işlədildikdə ifadə etdiyi mənə çalarlarının müxtəlifliyi aydın göstərilir. Onların ifadə etdikləri bu məzmun zənginliyini daha aydın göstərmək üçün eyni leksik semaya malik olsalar da, hər bir feilin semantikasi ayrı ayrılıqda daha dəqiqliklə tədqiq edilir. Həmçinin bədii ədəbiyyatda bu feillərdən necə istifadə olunduğuna nəzər salınır və nümunələr verilir. Beləliklə cavab prosesində işlənən nitq feillərinin nitqi xarakterizə etmək baxımından dildə çox böyük əhəmiyyətə malik olub, tez-tez istifadə olunması qənaətinə gəlinir. Nitq feillərinin bir yarımqrupu olan cavab aktında işlənən nitq feillərinin semantikasının belə geniş şəkildə açılması bu işin elmi yeniliyinin göstəricisidir.

Açar sözlər: semantik xüsusiyyətlər, cavab aktı, nitq feilləri, mənə, nitq prosesi

Nurlana Ganbarova

Bakı Slavyan University

Ph.D student

nurlana.guliyeva1986@gmail.com

Semantic properties of speech verbs used in the act of response in Modern English

Abstract

The article is devoted to the semantic characteristics of speech verbs used in the response act. Although speech verbs are a minority in the language, their study is of great importance. The speech verbs used in the response process are widely used in dialogues. The article examines not only the structural-semantic features of the speech verbs used in the response act, but also their different meanings, and the variety of shades of meaning they express when used in a certain context. Though they have more or less the same lexical meaning, a thorough and precise semantic analysis of each verb is given separately. It also looks at how these verbs are used in fiction and a great many examples are given. Thus, we can conclude that the speech verbs used in the response process are very crucial in the language in terms of characterizing the speech

Keywords: semantic features, response act, speech verbs, meaning, speech process

Giriş

Semantik aspekt dilçilər tərəfindən həmişə qrammatikanın əsas sahəsi kimi tədqiq edilmişdir. Dilə materialist mövqedən yanaşma semantikaya həddən artıq marağın yaranmasına səbəb olmuş və beləliklə XXI əsr semantika əsri hesab olunmuşdur. Semantikanın problemlərinin tədqiq olunmasının digər elmlərin də inkişafına təkan verməsi bütün dil vahidlərinin, eləcə də, cümlənin semantik və sintaktik "taleyini" həll edən, dilin alt və üst strukturunu müəyyən edən əsas nitq hissəsi olan feilin semantikasının tədqiq edilməsini daha da aktual etmişdir. Lakin burada bir məqam var ki, feilin semantik təsnifatını verərəkən feillər leksik-semantik qruplara bölünmədən küll

halda tədqiq edilmiş və dildəki sistemlilik gözdə tutulmuşdur. Feilin semantik qruplarından olan nitq feillərinin bir yarımqrupu olan cavab aktında işlənən nitq feillərinin semantikasının açılması bu işin elmi yeniliyinin göstəricisidir. Nitq prosesində hər hansı bir suala, fikrə cavab verib münasibət bildirərkən istifadə edilən və feillərin ayrıca bir yarımqrup şəklində təhlil olunması onların ifadə etdikləri bütün mənalardan və həmçinin bu feillərin iştirakı ilə yaranan frazeoloji birləşmələrin də sistemli şəkildə göstərilməsinə imkan yaratmışdır. Nitq prosesini xarakterizə edən və dilçilik ədəbiyyatında nitq feilləri adlı leksik semantik qrupda cəmləşən və təfəkkür prosesi ilə bağlı olan hərəkətləri ifadə edən nitq feilləri dildə kəmiyyətcə az olsalar da, öz səciyyəvi xüsusiyyətləri və müxtəlif məna çarələri ilə və ən əsası ekspressivliyin ifadəsinə görə ən zəngin qrup olmasıyla digər feil qruplarından fərqlənir və nitqi xarakterizə etmək baxımından dildə çox böyük əhəmiyyətə malik olub, tez-tez istifadə olunurlar. Çünki nitq insanın daxili aləmiylə əlaqəli olub onun emosional vəziyyətinin, davranışının, ətrafındakı digər insanlara və ya ətraf mühitə olan münasibətinin ifadə olunmasının yollarından ən başlıcasıdır (Vəliyeva, 1999: 16).

İnsan dil tələbatını nitq vasitəsilə ödəyir. A.Qurbanov nitqin bir neçə vəzifəsinin olduğunu yazır: 1) nitq prosesində əşyalar, hal-hərəkət, vəziyyət, şərait, zaman və s. konkret adlandırılır; 2) nitq prosesində sözlər vasitəsilə ümumiləşdirmə aparılır; 3) nitq prosesi kommunikasiyaya (ünsiyyətə) xidmət edir (Qurbanov, 2004: 47). Onun fikrinə görə, nitq insan danışığının cəmidir. Dil ünsiyyət vasitəsidir, nitq ünsiyyətin yaradıcısıdır və nitq prosesinin 3 əsas ünsürü mövcuddur: 1) danışmaq; 2) eşitmək; 3) dərk etmək (Qurbanov, 2004: 51).

Nitq prosesinin tərkib hissəsi olan "danışmaq" nitq feilləri vasitəsilə gerçəkləşir. Nitq feilləri nitqi müxtəlif aspektlərdən xarakterizə edir, onlardan bəziləri nitqin xarakterini və ya tərzini səciyyələndirdiyi halda, böyük bir hissəsi isə söyləmin formasını göstərir və nitqin obyektini adlandırır.

Feillərin ifadə etdikləri hal vəziyyət və ya hərəkət onların leksik mənalardan öz əksini taparaq fərdi və psixi olan müəyyən bir nitq aktı ilə gerçəkləşir (Rəcəbli, 2003: 58).

İctimai münasibətlər sistemi ilə şərtlənən şəxsiyyətlərə qarşılıqlı əməkdaşlıq ictimai əlaqələrin mövcudluğunun üsulu olan ünsiyyəti dialoqlarsız təsəvvür etmək imkansızdır, çünki nitq başqaları ilə dialoqa girərkən gerçəkləşir və biz bu yolla hər hansı bir hadisə və ya insan haqqında soruşaraq məlumat ala bilərik və ya bildiyimiz məlumatı qarşı tərəfə ötürə bilərik. Başqa sözlə desək, nitq iki nəfər arasında gerçəkləşən bir-birinin əksi olan sual və cavab aktından ibarətdir. Sual aktı daha əvvəl gələn hər hansı bir informasiyanı almaq məqsədiylə işlənilir, cavab aktı isə sual aktını izləyib onu lazımı məlumatla təmin etməyə xidmət edir. Beləliklə də, nə qədər tez-tez məlumat almaq məqsədli dialoqlardan istifadə etsək, sual-cavab prosesində işlənən nitq feillərinin işlənmə dairəsi də bir o qədər genişləyir. İngilis dilində ən geniş işlənmə dairəsinə malik olan cavab aktında işlənən nitq feillərinə aşağıdakı nitq feillərini nümunə göstərə bilərik: *to answer, to respond, to reply, to retort, to rejoin, to react*.

Cavab prosesində işlənən nitq feillərinin semantikasi əsasən "cavab vermək" feilində əks olunsun da, danışmaq prosesi ilə əlaqəli olan məna çarələri müxtəlif feillərlə ifadə edilə bilər. Bu nitq feillərin ifadə etdikləri əsas məna ilə yanaşı, başqa mənalara da bildirir. Hər hansı bir dil inkişaf edərkən həmin dildəki əsas sözlər semantik dəyişikliyə uğrayır, yəni onlar yeni mənalara kəsb edir, onların əvvəlki leksik mənalara dəyişir, sözlərin malik olduğu bəzi mənalara isə köhnəldiyi üçün dildə artıq istifadə edilmir (Cəfərov, 1970: 16). Bu fikrə əsaslanıb deyə bilərik ki, dil inkişaf etdikcə sözlər öz müstəqim mənalara ilə yanaşı bir sıra törəmə mənalara qazana bilər.

C.Layonsa, görə, sözlərin mənalara ehtiyac olmadan əldə edilməsi və məna dindən xaric dünyaya aid olmur, çünki dil özündən xaricdə baş verənlərin sadəcə dildəki təzahürü ilə məşğul olur (Lyons, 1995: 176).

Sözlərin mənalara geniş şəkildə tədqiq edən dilçilərdən F.Veysəlli yazır ki, ənənəvi dilçilik sözlərin mənalara əsaslanaraq onları *antonim, sinonim, çoxmənalı və omonim* sinifləndirən bölür (Veysəlli, 2013: 205). Anomalistlərin iddiasına əsasən, əgər dildə forma ilə məna arasında birin-birə münasibəti varsa, yəni bir forma sadəcə bir məna ifadə edərsə, bu zaman dil ideal hesab edilə bilər. Lakin F.Veysəlli əsaslandırır ki, 1 forma=1 məna formuluna uyğun gələn dil mövcud deyildir

(Veysəlli, 2013: 207). Məsələn, ingilis dilində /to tell - to say/ (demək, söyləmək) feilləri eyni və ya oxşar mənalara ifadə edir və belə sözlər dilçilik ədəbiyyatında sinonim sözlər kimi qəbul edilir. Bəzən bunun əksi də ola bilər, yəni bir söz bir neçə mənə ifadə edə bilər və belə sözlər omonim sözlər kimi qəbul edilir. Buna misal olaraq, "to lie" (uzanmaq; yalan danışmaq) feilini göstərə bilərik.

Söz formaları ilə onların mənalara arasında əkslik varsa, onlar antonimlər kimi qəbul edilir. Məsələn, /to begin-to end/ (başlamaq – sona çatmaq).

Dildə antonimlərin və sinonimlərin işlədilməsi, dilin daha çox zənginləşməsinə, yaxud rəngarəng olmasına şərait yaradır.

S.Cəfərova görə, polisemantizm nitq hissələri arasında ən çox feillərdə özünü büruzə verir və o, feili başqa dillərin təsiri altına düşməyən kateqoriya kimi səciyyələndirir (Cəfərov, 1970: 175).

Cavab prosesində işlədilmiş nitq feillərinin struktur-semantik xüsusiyyətlərinə nəzər yetirsək onların mənə rəngarəngliyini, müəyyən bir kontekstdə işlədildikdə ifadə etdiyi mənə çaralarının müxtəlifliyini aydın görürük. Onların ifadə etdikləri bu məzmun zənginliyini daha aydın göstərmək üçün eyni leksik semaya malik olsalar da, hər bir feilin semantikasını ayrı ayrı qəbulda daha dəqiqliklə tədqiq etmək daha məqsədə uyğundur. "To answer" feili dialoqlar zamanı məlumat almaq məqsədilə verilən suallara yazılı və ya şifahi şəkildə cavab vermək mənasını ifadə edən sadə quruluşlu və qaydalı nitq feilidir. Cavab vermək onun ifadə etdiyi əsas mənə olsa da, dildə çoxmənalılıq hesabına bir çox başqa mənalara da ifadə edir. Ona görə də onun semantikasını müasir ingilis dilində əhəmiyyətli yer tutur. Zəngin semantikasi hesabına müxtəlif mənalara ifadə edən feillərlə sinonimlik təşkil edir. "to answer" feilinin sinonimlərinə *to reply, to respond, to satisfy, to retort, to field, to rebut, to react, to fulfill, to match, to suffice* və s. Onun antonimlərinə *isə to ask, to inquiry, to question, to interrogate* və s. misal göstərmək olar. Müasir ingilis dilində "to answer" feilinin semantikasi belə müəyyən edilir (Vəliyeva, 2017: 172; Hacıyeva, Hacıyeva, Eyvazova, 2006: 31; 9; 10; 11):

1. cavab vermək (suala, məktuba və s.); Bu mənəni ifadə edərək "to answer" feili tamamilə ilə və ya tamamilə olmadan, budaq cümlə ilə və ya vəsaitlə nitq ilə işləyə bilər.
to answer instantly/frankly/ironically-dərhal/açıq/kinayə ilə cavab vermək
to answer a call-zəngə cavab vermək; haraya çağırışa cavab vermək
to answer blows with blows-zərbəyə zərbə ilə cavab vermək

I warn you beforehand that I will not answer any questions relating to my son.-Mən əvvəlcədən sizə xəbərdarlıq edirəm ki, oğlumla əlaqəli suallara cavab verməyəcəm. "Asurgeon", answered Benjamin, with great gravity, "is a profession, not a trade." - "Cərrahlıq sənətdir, ticarət deyil" Benjamin ciddi bir şəkildə cavab verdi (Fielding, 2016: 78).

2. müvafiq olmaq; doğrultmaq; to answer hopes-ümidləri doğrultmaq to answer to the purpose-məqsədə müvafiq olmaq

3. müvəffəq olmaq; baş tutmaq; The plan has not answered.-plan baş tutmadı.

4. yerinə yetirmək, ödəmək; to answer orders - sifarişləri yerinə yetirmək to answer demands/obligations - tələbləri/öhdəlikləri yerinə yetirmək to answer debts - borcları ödəmək

5. zəmin durmaq; məsuliyyət daşımaq; Bu zaman *to answer feili* "for" sözünü ilə işləyir. to answer for smb.- kiməsə zəmin durmaq; to answer for smb's honesty-kiminsə düzlüyünə zəmin olmaq to answer for one's wrongdoing-öz pis əməllərinə görə məsuliyyət daşımaq. And I will answer for you, that you were afraid. - Mən sənə görə məsuliyyət daşıyacam, çünki sən qorxaq idin (London, 2011: 178).

6. qarşılaşmaq; qane etmək; təmin etmək. Often I do use three words where one would answer.-Mən tez-tez bir sözün kifayət etdiyi yerdə 3 kəlimə işlədirəm. I've got some furniture in the attic that might answer your needs-Çardaqda sənəni ehtiyaclarını qarşılayacaq bir az mebelim var.

7. uyğun gəlmək; A woman who answers to the suspect's description was seen in the area on the night of the crime. - Şübhəlinin təsvirinə uyğun gələn cinayət gəcəsi ərazidə görülüb.

8. qarşılaşmaq; The soldiers answered the attack-Əsgərlər hücumu qarşılaşq verdilər.

9. müdafiə etmək; "The defendant answered to all the charges of the prosecution" - "Müttəhim cinayət təqibinin bütün ittihamlarından özünü müdafiə etdi. Take consolation in the fact that no member of your class has ever yet answered that charge – Özüne təsəlli ver ki, sinifdən heç kim halə ittihamlara qarşı özünü müdafiə etməyib (London, 2011: 178).

10. to answer feili "back" sözbünü ilə birgə işlənərək *cavab qaytarmaq, kobud cavab vermək, ədəbsizlik etmək* mənalarını ifadə edir. If people abuse them, they are not to answer back.-Əgər insanlar onları söysələr də, onlar cavab qaytarmamalıdırlar.

Don't answer back, girl. - Ədəbsizlik etmə, qız (Bernard, 2018: 25)!

11. kəfərət vermək; hesab vermək; He must be made to answer for his terrible crimes. - O, dəhşətli cinayətlərinin hesabını verməyə vadar olunmalıdır. "To respond" feili məlumat almaq məqsədiylə verilmiş sualları izləyən cavab aktında işlənən nitq feillərindən biri olub, semantikasının əsasını hər hansı bir fikrə yazılı və ya şifahi formada cavab vermək təşkil edir. Müasir ingilis dilində dialoqlar zamanı cavab vermək, nəyədə reaksiya vermək mənasını ifadə edən bu sadə quruluşlu nitq feili sinonim və antonim cəhətdən zəngin olan feillərdəndir. İfadə etdiyi mənə rəngarəngliyinin də burada rolu çox əhəmiyyətlidir. Sinonimlərinə əsasən *to answer, to rejoin, to react, to reply, to retort, to return, to riposte* və s. antonimlərinə isə *to ask, to inquiry, to question, to interrogate* və s. misal göstərmə bilirik. Müasir ingilis dili lüğətlərində "to respond" feilinin aşağıdakı mənaları göstərilir (9; 10; 11):

1. Cavab vermək; Bu mənada işlənərək "to respond" feili tamamlıq ilə və ya tamamlıqsız, that bağlayıcı budaq cümlə və vasitəsiz nitq ilə də işlənə bilər. 'They could not get him to respond to their words' - Onlar onu cavab verməyə vadar edə bilmədilər. 'The minister responded that it would be possible' - Nazir bunun mümkün olacağını cavablandırdı. 'It's not my duty', the doctor responded-"bu mənim vəzifəm deyil"-həkim cavab verdi. "Nay", responded Robin waving his hands, "you are from the King". - "Xeyr, sən kraldansen". Robin əllərini yelləyərək cavab verdi. I did, indeed', responded Bob Sawyer, 'and I was just going to say that I wasn't at home, - "Mən haqiqətən bunu etdim və mən evdə olmadığımı deyəcəkdim". Bob Soyer cavab verdi (Dickens, 2014: 221).

2. Reaksiya vermək; baxmaq; Bu mənada işlənərək "to respond" feili adətən *to sözbünü* ilə işlənilir; *to respond to kindness*- xoş münasibətə reaksiya vermək; The police responded right away to the riot call. - Üsyan çağırışına polislər dərhal reaksiya verdilər.

But whenever one of the songs he had learned from Steward was played, he responded. - Ancaq nə vaxt olur olsun onun Stevarddan öyrəndiyi mahnılardan biri ifa olunurdusa o reaksiya verirdi (Jack, 2010: 134).

To sights and sounds and events which required action, he responded with lightning-like rapidity-Hərəkət lazım olan səslərə, görüntüyə və hadisələrə o, ildırım sürətiylə reaksiya verirdi (Jack, 2015: 96).

3. Hüq.məsuliyyət daşımaq; iddia üzrə şikayət vermək;ödəmək, yerini doldurmaq (xərcin və s.)

4. Qarşılıq vermək;

It was the first kiss of her life to which her nature had really responded.-Bu onun təbiətinin qarşılıq verdiyi həyatının ilk öpüşü idi. My hand was on my friend's arm, but she failed for the moment, confronted with such an account of the matter, to respond to my pressure. - Əlim dostumun qolunda idi, lakin o belə bir məsələ ilə qarşılaşdığı üçün mənim təzyiqimə qarşılıq vermədi.

5. Yaxşı natiq olmaq;

6. Uyğun olmaq; His illness did not respond to treatment. - Onun xəstəliyi müalicəyə uyğunlaşmırdı. "To reply" feili müasir ingilis dilində hər hansı bir fikrə yazılı və ya şifahi cavab verərkən ən çox istifadə edilən nitq feillərindən biridir. Morfoloji quruluşuna görə sadə olub, qaydalı feildir. "To reply" feilinin semantikasi dedikdə nəyədə və ya kimə cavab vermək, qarşılıq vermək nəzərdə tutulur. Semantik cəhətdən özünə yaxın olan to answer, to respond, to come back, to write back, to retort, to riposte, to counter və s. kimi feillərlə sinonim olur, ona əks olan soruşmaq, məlumat almaq mənalarını ifadə edən to ask, to inquiry, to question, to interrogate və s.

kimi feillərlə isə antonim olur. “*To reply*” feilinin ifadə etdiyi mənalarda ingilis dili lüğətlərində belə göstərilir (9; 10; 11).

7. Cavab vermək; “*to reply*” feili həm də vasitəsiz nitq ilə və ya “that” bağlayıcısı ilə bağlanan tamamlıq budaq cümləsi ilə də işlənə bilər. Adətən “*to reply*” feilindən sonra tamamlıq gələrsə “to” və ya “with” sözləri ilə işlədilir. *To reply to smth.\smb.\nəyəsə* kiməsə cavab vermək *to reply for smb.* - kiminsə əvəzinə cavab vermək

(*Love and Friendship* by *Austen, Jane*) “I am certain there is somebody knocking at the Door”. (said my Mother.) “I think there must”, (replied my Father) - “Mən əminəm ki qapını kiməsə təqıldadır” Anam dedi. “Mən də olduğunu düşünürəm” Atam cavab verdi.

“I am bound by my vow to do so”, replied the knight (Ivanhoe walter scot) - “Mən belə etməyə söz vermişəm” cəngəvar cavab verdi. “Something in the yard”, replied the stranger. - “Həyətdə nəyə”, qarib cavab verdi (Dickens, 2014: 57).

1. Qarşılıq vermək; *to reply to enemy’s fire-düşməni atəşinə qarşılıq vermək.* The voters replied by voting 80% in favour. - Seçicilər 80% lehinə səs verərək qarşılıq verdilər.

2. Əks-səda vermək

3. Müttəhimin tələbinə cavab vermək; “*to retort*” feili adətən kiməsə tələsik və ya sərt cavab verərək işləndirən sadə quruluşlu və qaydalı nitq feilidir. Cavab aktında istifadə edilən digər nitq feilləri, yəni sinonimləri ilə (*to answer, to respond, to reply və s.*) semantik cəhətdən yaxın olsalar da, onun semantikasında əsas yeri kiməsə *düşünmədən tələsik cavab vermək, kəskin bir tərzdə qarşılıq vermək* tutur və ona görə də pragmatik cəhətdən sinonimlərdən seçilir. Danışığı aktı zamanı müxtəlif situasiyalarda o, *to answer, to respond, to come back, to write back, to retort, to riposte, to counter* kimi nitq feilləri ilə sinonim ola bilər. Onun antonimləri isə sual aktında geniş şəkildə istifadə edilən aşağıdakı feillərdir: *to ask, to inquiry, to question, to interrogate və s.* Müasir ingilis dili lüğətlərində “*to retort*” feilinin mənaları belə ifadə olunur (9; 10; 11).

1. Sərt, tələsik cavab vermək; “Nay,” retorted Robin, “he is naught but a ladies’ man from court. “Xeyr”, Robin cavab verdi “O qadınların saray kişisindən başqa heç bir şey deyil. Perhaps, the best civility, whatever kind of people we are brought up among”, retorts Edwin Drood, ‘is to mind our own business. - “Ola bilsin ki, necə insanların arasında tərbiyə olunuruqsa olaq, ən böyük mərifət öz işimizlə məşğul olmaqdır”. Edvin Drud cavab verdi.

2. Qarşılıq vermək; kobudluğa kobudluqla cavab vermək;

3. Replika atmaq;

4. Təzkib etmək; yalana çıxartmaq; *to retort a charge* - ittihamı təzkib etmək; “*To react*” feili quruluşca sadə, qaydalı nitq feillərindən biri olub müəyyən bir situasiyada kiməsə və ya nəyə sözlərlə və hərəkətlərlə cavab vermək mənasını ifadə edir. Müxtəlif kontekstlərdə o həm də təsir etmək, müqavimət göstərmək mənalərini də ifadə edə bilər və *to answer, to respond, to come back, to write back, to retort, to riposte, to counter* kimi feillərə sinonim hesab edilir. Müasir lüğətlərdə aşağıdakı mənalara göstərilir (9; 10; 11):

1. reaksiya/cavab vermək; The employee reacted angrily to the news of his dismissal-İşçi işdən çıxarılma xəbərinə acıqla reaksiya verdi. How do you think she’ll react when she hears the news?- Səncə o xəbəri eşidəndə nə reaksiya verəcək? The State Department reacted favorably to the proposal - Dövlət departamenti təklifə müsbət cavab verdi.

2. təsir göstərmək; təsirlənmək; Bu mənanı ifadə edərkən “to react” feili adətən “on”, “upon” sözlənləri ilə işlədilir. To react upon each other - bir-birinə təsir etmək; And thus ever by day and night, under the sun and under the stars, climbing the dusty hills and toiling along the weary plains, journeying by land and journeying by sea, coming and going so strangely, to meet and to act and react on one another, move all we restles travellers through the pilgrimage of life. - Və beləcə gecə və gündüz, günəşin və ulduzların altında, tozlu təpələrdə durmadan və yorucu düzənliklərdə əlləşərək, quruda və suda səyahət edərkən, qaribə şəkildə gedib gələrək, bir birilə görüşüb qarşılıqlı təsirlənərək biz bığqarar səyahətçilər Həcc ziyarətimizi edirik.

We should react on each other.-biz bir-birimizə təsir göstərməliyik. Her cleanness and purity had reacted upon him,... - Onun təmizliyi və saflığı ona təsir edib...

3. əks təsir/müqavimət göstərmək, mane olmaq; bu zaman "to react" feili against sözü ilə birgə istifadə edilir. *To react against opposition* - müxalifətə əks təsir göstərmək; to react environment - şəraitin təsirinə müqavimət göstərmək; I tried to react against this vague feeling. - Mən bu qeyri müəyyən hissə müqavimət göstərməyə çalışdım.

He remembered very vividly the violence of the emotion which had possessed him and his inability, as if he were tied down to the ground with ropes, to react against it. - O, onu bürümüş hissələrin şiddətini, sanki yerə iplə bağlanmış ona müqavimət göstərə bilməməsini aydın xatırladı. I was afraid that you would react against Paul until you went over the verge. - Mən sənəin sərhədi keçənə kimi Paula qarşı çıxacağından qorxurdum.

4. reaksiyaya girmək (kimya); The sulphur in the coal reacts with the limestone during combustion. - Kömürdəki kükürd yanma zamanı əhəng daşı ilə reaksiyaya girir.

5. qalxıb enmək (birja bazarında) 'the shares reacted to 222p before rallying to 228 p. - Səhmlər 228 p-yə qalxandan sonra 222-yə düşdü.

Bəlaliklə, tədqiqat işində cavab prosesində işlənən nitq feillərinin ayrı-ayrılıqda ifadə etdikləri mənalara təhlil olunmuş, bədii ədəbiyyatda bu feillərdən necə istifadə olunduğuna nəzər salınmış və dildə onların sayca az olmasına baxmayaraq nitqi xarakterizə etmək baxımından dildə çox böyük əhəmiyyətə malik olub, tez-tez istifadə olunması qənaətinə gəlinmişdir.

Nəticə

Tədqiqat işində cavab prosesində işlənən nitq feillərinin ayrı-ayrılıqda ifadə etdikləri mənalara təhlil olunmuş, bədii ədəbiyyatda bu feillərdən necə istifadə olunduğuna nəzər salınmış və dildə onların sayca az olmasına baxmayaraq nitqi xarakterizə etmək baxımından dildə çox böyük əhəmiyyətə malik olub, tez-tez istifadə olunması qənaətinə gəlinmişdir.

Ədəbiyyat

1. Vəliyeva, N. (1999). Müxtəlif sistemli dillərdə nitq və təfəkkür feilləri ilə formalaşan frazeoloji vahidlər. Bakı: Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin mətbəəsi, 104 s.
2. Qurbanov, A. (2004). Ümumi Dilçilik: [2 cildə] Bakı: Nurlan, 532 s.
3. Rəcəbli, Ə. (2003). Nəzəri dilçilik. Bakı: "Nurlan", 515 s.
4. Cəfərov, S. (1970). Müasir Azərbaycan dili. Leksika. Bakı: Maarif, 234 s.
5. Lyons, J. (1995). Linguistic Semantics. Cambridge University Press, 376 p.
6. Veysəlli, F. (2013). Dilçiliyin əsasları. Bakı: Mütərcim, 420 s.
7. Vəliyeva, N. (2017). Azərbaycanca-İngiliscə idiomatik lüğət. Bakı: Mütərcim, 764 s.
8. Hacıyeva, Ə., Hacıyeva, A., Eyvazova, V. (2006). İngiliscə-azərbaycanca frazeoloji lüğət. Bakı: "Nurlan", 368 s.
9. <https://en.oxforddictionaries.com/>
10. <https://dictionary.cambridge.org/>
11. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>
12. Fielding, H. (2016). The History of Tom Jones. USA: CreateSpace Independent Publishing Platform, 262 p.
13. London, J. (2011). The Iron Heel. London: Empire Books, 264 p.
14. Bernard, G. (2018). Pygmalion by Shaw. USA: CreateSpace Independent Publishing Platform, 76 p.
15. Dickens, Ch. (2014). The Posthumous Papers Of The Pickwick Club. Create Space Independent Publishing Platform, 428 p.
16. Jack, L. (2010). Michael, Brother of Jerry. USA: Nabu Press, 392 p
17. Jack, L. (2015). The Call of the Wild. USA: CreateSpace Independent Publishing Platform, 102 p.